

De bezetting heel dichtbij

Aan de vooravond van de herdenking en viering van 4 en 5 mei maakt Arno Gelder een selectie uit het omvangrijke aanbod aan boeken over de Tweede Wereldoorlog.

Hoe ze het doen, is een raadsel, maar telkens slagen Erik Somers en René Kok, verbonden aan het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD), erin te verrassen met nieuw en opmerkelijk fotomateriaal uit de Tweede Wereldoorlog. In hun *Het Grote 40-45 Boek* ontsluiten de twee historici wederom een schat aan bijzondere beelden uit een periode die meer dan ooit tot de verbeelding spreekt en die door de aanwezigheid van tientallen kleurenfoto's heel dichtbij komt.

„Dat laatste,” zegt Erik Somers, „werkt inderdaad confronterend. Voor velen is de Tweede Wereldoorlog letterlijk een zwart-wittijd: veraf, dit is mijn oorlog niet. Maar kleur is tastbaar, de afstand in tijd wordt weggenomen. Het schept bovendien een vervreemdende verwarring. De foto op de cover van het boek, een Duitse soldaat op een motor, omgeven door Hollandse kinderen, kan zomaar een scène uit *Jiskefet* zijn. Dat doet kleur.”

Somers en Kok vergaarden jarenlang foto's uit met name privéverzamelingen. Die komen, menen de auteurs, steeds vaker beschikbaar nu de generatie die de oorlog daadwerkelijk meemaakte aan het verdwijnen is.

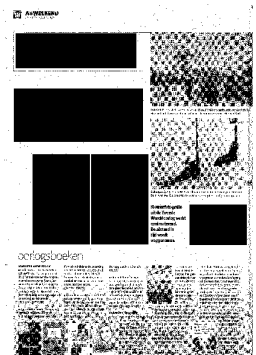
Somers: „Bij het opruimen van de zolder komen de nabestaanden dozen met foto's of albums tegen waarvan ze dikwijls het bestaan niet afwisten. Gelukkig weten veel mensen de weg naar het NIOD te vinden. We beschikken op het instituut inmiddels over een fotoarchief van ruim 150.000 beelden die zijn verzameld op beeldbankwo2.nl. Mensen kunnen op deze databank beelden zien en bestellen. Bovendien kunnen foto's van particulieren ook als bestand worden opgenomen.”

Dat er relatief zo veel foto's uit de oorlogsjaren beschikbaar zijn en nog steeds opduiken, komt volgens Somers - in tegenstelling tot wat velen denken - doordat burgers en Duitse militairen tijdens de bezetting gewoon mochten fotograferen. „Dat wil zeggen, als dat ter meerdere eer en glorie van het Derde Rijk was. En zo kom je foto's tegen van Nederlanders en Duitsers in broederlijke poses. Dat was het beeld dat men graag zag. Het was tijdens de Tweede Wereldoorlog Britten en Amerikanen verboden te fotograferen. En vanaf het moment dat ons land in 1944 frontlinie werd, mocht het hier ook niet meer.”

De uitgaven van het NIOD en van reguliere uitgeverijen, zowel in boekvorm als

op dvd, zijn de afgelopen jaren populair. „Geschiedenis leeft,” weet Somers. „Kennelijk hebben mensen in deze tijd van razendsnelle globalisering grote behoefte aan de herontdekking van de eigen identiteit. De Tweede Wereldoorlog is daarbij een moreel ijkpunt. Het succes van de boeken van Geert Mak en op televisie bijvoorbeeld een serie als *Andere Tijden* of de zeer succesvolle reeks *De Oorlog* bewijzen dat mensen hun eigen historie koesteren.” ■

Kleurenfotografie uit de Tweede Wereldoorlog werkt confronterend. De afstand in tijd wordt weggenomen.

oorlogsboeken

VIER KEER ANNE FRANK

■ In de reeks *...in een notendop* schreef historicus en journalist Bart Funnekotter een beknopte biografie over Anne Frank. Bovendien gaat de auteur in op de vraag hoe het anonieme Duitse joodse meisje dat naar Amsterdam verhuisde kon uitgroeien tot een mondiaal fenomeen. (Bert Bakker, €12,50)

■ De verhalenbundel *Ondergedoken als Anne Frank* is een verzameling getuigenissen van joden die als kind tijdens de bezetting moesten onderduiken. Ook trekken de samenstellers Marcel Prins en Peter Henk Steenhuis parallellen tussen het antisemitisme van toen en nu. (Querido, €14,95)

■ Jacqueline van Maarsen (1929) was de beste vriendin van Anne Frank - in de dagboeken noemde Anne haar Jopie. In het kinderboek *Je beste vriendin Anne* herinnert de schrijfster zich Anne en de onwerkelijke tijd waarin beiden opgroeiden. (Querido, €12,95)

■ Onder het motto 'Een korte biografie voor jong en oud' geeft journalist en docent geschiedenis Hans Ulrich in *Wie was Anne Frank?* een overzicht van het leven van Anne en de overige zeven 'schuilers' in het Achterhuis. (Verbum, €14,95)

VERGETEN TRAGEDIE

■ Het is een vergeten tragedie in de maritieme geschiedenis van Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Op 25 en 27 april 1941 werden de passagiersschepen *Slamat*, *Pennland* en *Costa Rica* - ingezet om Engelsen strijdkrachten te evacueren uit Griekenland - door Duitse vliegtuigen

tot zinken gebracht. Met de *Slamat*, het passagiersschip van de Rotterdamse Lloyd, gingen tweehonderd

bemanningsleden ten onder - de omvangrijkste scheeps-

ramp uit de historie van de vaderlandse koopvaardij. Henk Top, voormalig stuurman Grote Handelsvaart, reconstrueerde de gebeurtenissen rond *Operatie Demon*, de codenaam voor het ontzetten van de geallieerde militairen, aan de hand van Britse, Australische, Duitse en Nederlandse archieven. (Polanen, €19,95)

GEMISTE KANS

■ De strijd om de Wester-

schelde in 1944 was ongekend fel. Tussen de geallieerde legers en de Duitsers die zich hadden ingegraven om aldus de toegang tot de reeds bevrijde havenstad Antwerpen te blokkeren, voltrok zich welhaast een loopgravenoorlog. Het resultaat: het westen van Zeeuws-Vlaanderen werd nagenoeg met de grond gelijkge maakt en er vielen vijftienhonderd burgerslachtoffers te betreuren. In *Enigma en de strijd om de Westerschelde* vertelt Hans Sakkers het verhaal van de door

de Britten onderschepte Duitse codeberichten waaruit blijkt dat een aanval op Zeeland alle kans van slagen had. Maar generaal Montgomery koos voor zijn 'speeltje' *Operatie Market*

Garden, de luchtlandingen bij Arnhem. Dat zou evenzeer een zeperd worden. (Aspekt, €24,95)

ZIEKELIJKE LEUGENAAR

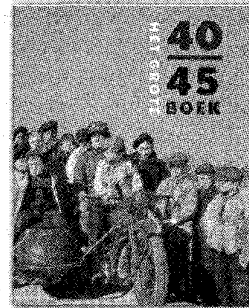
■ De historici Willem Melching en Marcel Stuivenga maakten in *Joseph Goebbels: Hitlers spindoctor* een selectie uit de dagboeken van de minister van Propaganda in het Derde Rijk. Goebbels, fanatiek nazi en vertrouwing van de Führer zelf, hield tussen 1933 en 1945 dagboeken bij in uitstekende leesbare, vaak cynische, dan weer humoristische taal. Dankzij Goebbels, met zijn klompvoet en

donkere uiterlijk het tegenovergestelde van een edelgermaan, komt de lezer veel te weten over de verhoudingen binnen Hitlers hofhouding, waar verdeel-en-heersstrategie aan de orde van de dag was. Joseph Goebbels, aartsleugenaar van professe, kon het liegen ook in zijn dagboeken niet laten. (Bert Bakker, €19,95)

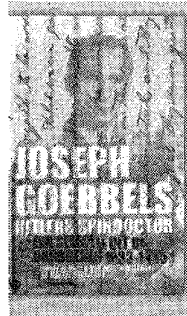
VERLEDEN ÉN HEDEN

■ In hun rijk geïllustreerde werk *De oorlog is nog lang niet voorbij* schetsen Tomas Ross en Iona Hogendoorn een beeld van het dagelijkse leven in Nederland tijdens de bezetting, waarbij steeds in woord en beeld ijkpunten uit de oorlog (de brug bij Arnhem,

Kamp Vught, de Hollandse Schouwburg, de Amsterdamse Jodenbuurt, de Woeste Hoeve bij Apeldoorn, of gewoon een straat waar een collaborateur werd geliquideerd) naar het heden worden 'geflitst'. Het blijken dikwijls onuitwisbare plaatsen te zijn waar de dramatische gebeurtenissen van toen nog altijd voelbaar en tastbaar zijn.
(Bruna, €24,95)

René Kok & Erik Somers:
Het Grote 40-45 Boek.
Waanders,
€49,95.

Jiskefet: Pittoresk Rijsoord, waar op 15 mei 1940 de capitulatie werd getekend. Wie niet beter weet, ziet een scène uit de humorserie met Herman Koch.

Schietpartij: Op 7 mei 1945 wordt door duizenden mensen gefeest op de Dam, wanneer Duitse soldaten vanuit De Grote Club het vuur openen.

Routine: In de eerste oorlogsjaren ging het leven van de Nederlanders gewoon door. Er waren nog verse bloemen en de mensen konden nog naar een voorstelling gaan.

Ingrijpend: Het Witte Huis in Rotterdam op 1 mei 1940, ongeveer een uur na het Duitse bombardement dat het aanzicht van de havenstad voorgoed zou veranderen.